

IV.3 Zahraniční obchod se službami a znalostmi v oblasti high-tech (TBP)

Základní metodologie a koncepce statistiky technologické platební bilance (TBP) je založena na **manuálu TBP** (TBP Manual, OECD, 1990) a manuálu „**Handbook on Economic Globalisation Indicators (2005)**“.

Údaje o příjmech, resp. platbách získané v rámci tzv. „technologické platební bilance“ (dále jen TPB) vyjadřují technologickou úroveň ekonomiky, či přesněji rozsah zahraničního obchodu s průmyslovým vlastnictvím a znalostmi spojenými s vyspělými technologiemi.

Ukazatele technologické platební bilance nás informují o stupni technologické nezávislosti země, o původu technologií použitých v produkčním systému nebo v exportu (zejména high-tech exporty) a o vazbě mezi výzkumným úsilím země a jejími technologickými příjmy. Dále poskytuje obraz o rozsahu technologií, které je daná země schopna vyvinout sama; a těch, které přišly ze zahraničí; nebo těch, které musely být vyvinuty v kooperaci s jinými zeměmi. Hlavní objem těchto technologických transferů se ve většině zemí uskutečňuje mezi mateřskými společnostmi a jejich afilacemi v zahraničí nebo naopak.

Zrychlující se postup globalizace usnadňuje a současně akceleruje šíření obchodu s technologiemi mezi společnostmi. Ostrá konkurence, která charakterizuje globalizaci, pobízí stále více firem, aby se zaměřily se na technologie, ve kterých mají konkurenční výhody. V důsledku této strategie jsou podniky nuceny kupovat technologie, které jim chybí, a v mnoha případech je získávat ze zahraničí. Prudký růst přímých zahraničních investic také přispívá k urychlení technologických transferů z mateřských společností do afilací v zahraničí.

- **Technologické transfery**, které jsou dále členěny na transfery: patentů, nepatentovaných vynálezů, licencí (spojených s know-how) a know-how;
- **Transfery designů, ochranných známek a průmyslových vzorů** (prodeje, licence, franšízy);
- **Poskytnutí technických služeb**, zahrnujících: technické a inženýrské studie (koncepce a vypracování projektů) a technickou pomoc;
- **Zajištění průmyslového výzkumu a vývoje** (financovaného v zahraničí nebo financovaného ze zahraničí).

V důsledku mezinárodně zavedených kódů nejsou první dvě kategorie transakcí hodnoceny společně, ale rozděleny na licenční poplatky a na nákup a prodej vlastnických práv (v obou případech se jedná o patenty, vynálezy, ochranné známky, průmyslové vzory a designy).

Jednotlivé položky TPB jsou definovány podle mezinárodních kódů (BPM5) a jim odpovídajících jednotlivých platebních titulů (PT) ČNB:

- **Počítačové služby** - BMP5 kód 263 (PT 365),
- **Poplatky za licence patentů, vynálezů, ochranných známek, průmyslových vzorů a designu** - BMP5 kód 266 (PT 360, 361),
- **Výzkum a vývoj** - BMP5 kód 279 (PT 355).
- **Technické služby** - BMP5 kód 280 (PT 390),
- **Nákup a prodej nefinančních aktiv** - BMP5 kód 480 (PT 640)

Údaje technologické platební bilance (technologické platby a příjmy do a ze zahraničí) jsou v České republice zaznamenávány Českou národní bankou na běžném účtu platební bilance podle platebních titulů a jim odpovídajících mezinárodních kódů (jednotlivým položkám TBP odpovídají příslušné definice dle BMP5 – viz příručka k ekonomické globalizaci). Od roku 2004 přešla agenda zjišťování údajů o TBP na ČSÚ.

KAPITOLA IV.

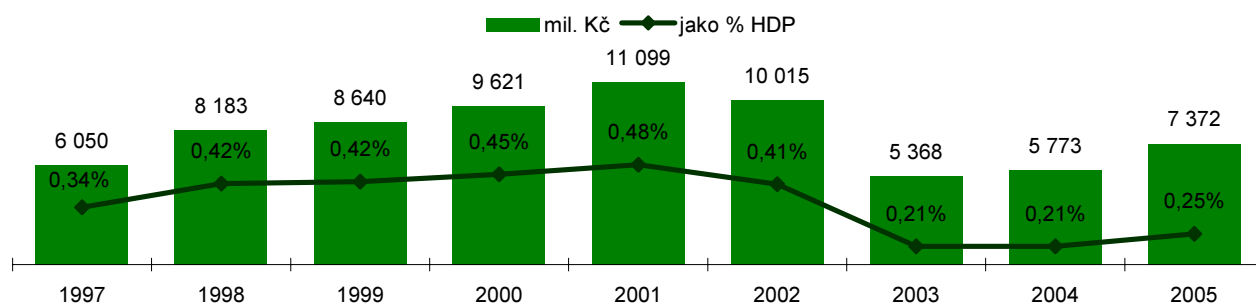
Technologická platební bilance

Tab. 80 Příjmy v rámci technologické platební bilance (TBP) do ČR; 1995, 2000-2005

v mil. Kč

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Celkem	.	9 621	11 099	10 015	5 368	5 773	7 372
v tom podle platebních titulů							
licenční poplatky a ochranné známky	349	1 712	1 392	1 475	1 421	1 458	1 515
vlastnická práva	.	118	81	159	67	194	122
služby výpočetní techniky	136	3 676	4 471	4 477	1 997	2 604	4 304
technické služby	.	3 307	3 427	2 542	1 568	1 185	1 139
výzkum a vývoj	241	808	1 730	1 362	315	332	292
v tom podle zemí							
Belgie	.	.	145	61	91	81	48
Dánsko	.	.	23	17	34	52	40
Estonsko	.	.	2	2	1	0	0
Finsko	.	.	45	2	4	6	3
Francie	.	.	162	106	100	94	68
Irsko	.	.	61	128	89	224	178
Itálie	.	.	93	114	20	24	8
Litva	.	.	6	6	4	1	9
Lotyšsko	.	.	10	2	11	10	1
Maďarsko	.	.	71	58	78	64	158
Německo	.	.	1 467	914	843	576	371
Nizozemí	.	.	576	196	49	55	69
Polsko	.	.	89	62	42	48	29
Portugalsko	.	.	6	1	0	0	3
Rakousko	.	.	298	155	249	117	93
Řecko	.	.	7	10	2	3	0
Slovensko	.	.	791	481	563	736	644
Slovinsko	.	.	20	5	4	2	4
Spojené království	.	.	1 071	1 419	233	283	798
Španělsko	.	.	13	4	7	5	3
Švédsko	.	.	27	17	4	5	3
EU10 (NMS)	.	.	1 023	626	756	922	922
EU15	.	.	4 008	3 153	1 727	1 579	1 691
EU25	.	.	5 031	3 778	2 483	2 501	2 613
Austrálie	.	.	9	11	9	4	3
Japonsko	.	.	23	12	7	5	3
Kanada	.	.	23	5	15	59	23
Korea	.	.	1	0	0	0	0
Norsko	.	.	8	2	3	7	3
Spojené státy	.	.	881	1 787	803	760	1 051
Švýcarsko	.	.	163	165	52	44	59
Turecko	.	.	4	0	1	0	2
Bulharsko	.	.	58	292	34	262	8
Rumunsko	.	.	12	8	3	3	4
Čína	.	.	2	3	1	6	68
Rusko	.	.	11	20	34	1	14
ostatní	.	.	402	249	171	184	157
nerozlišeno	.	.	4 519	3 705	1 809	2 051	3 444

Graf 163 Příjmy v rámci TBP do ČR; 1997-2005

Zdroj: Česká národní banka a vlastní dopočty ČSÚ

KAPITOLA IV.

Technologická platební bilance

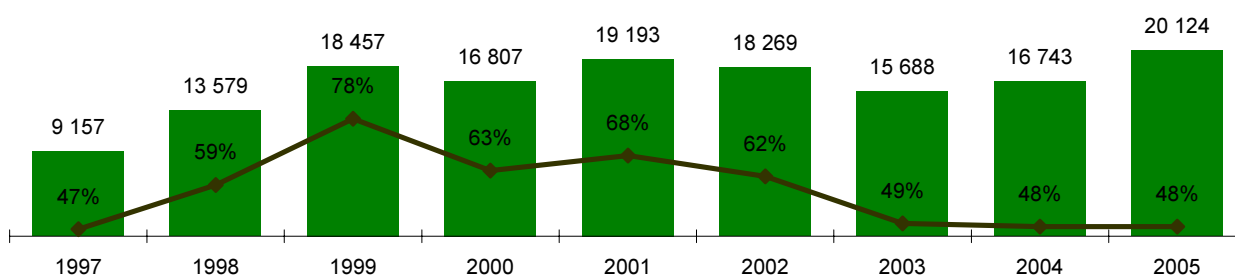
Tab. 81 Platby v rámci technologické platební bilance z ČR; 1995, 2000-2005

v mil. Kč

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Celkem	.	16 807	19 193	18 269	15 688	16 743	20 124
v tom podle platebních titulů							
licenční poplatky a ochranné známky	1 414	3 142	3 535	3 920	4 937	4 412	5 176
vlastnická práva	.	344	160	179	209	489	364
služby výpočetní techniky	291	3 197	3 869	3 723	3 888	4 862	5 825
technické služby	.	5 095	4 563	6 198	6 053	6 028	8 278
výzkum a vývoj	277	5 029	7 066	4 249	602	952	481
v tom podle zemí							
Belgie	.	.	154	176	356	375	456
Dánsko	.	.	50	84	57	137	70
Estonsko	.	.	1	2	3	3	12
Finsko	.	.	172	70	6	8	39
Francie	.	.	330	346	429	445	469
Irsko	.	.	93	71	216	315	269
Itálie	.	.	163	167	158	82	68
Litva	.	.	35	43	8	17	6
Lotyšsko	.	.	17	9	23	35	15
Maďarsko	.	.	405	364	182	102	103
Německo	.	.	5 877	2 740	2 408	1 682	3 467
Nizozemí	.	.	506	736	1 094	1 183	1 019
Polsko	.	.	101	140	165	128	1 582
Portugalsko	.	.	28	29	30	21	9
Rakousko	.	.	761	480	1 101	1 020	783
Řecko	.	.	14	20	43	77	28
Slovensko	.	.	580	528	761	1 249	943
Slovinsko	.	.	9	14	32	123	8
Spojené království	.	.	895	1 153	982	913	1 569
Španělsko	.	.	138	46	97	58	61
Švédsko	.	.	92	33	61	53	135
EU10 (NMS)	.	.	1 378	1 420	1 557	2 173	2 874
EU15	.	.	9 286	6 156	7 081	6 425	8 477
EU25	.	.	10 664	7 576	8 638	8 598	11 351
Austrálie	.	.	6	10	10	19	14
Japonsko	.	.	52	19	420	48	71
Kanada	.	.	48	24	67	97	46
Korea	.	.	2	1	2	7	16
Norsko	.	.	86	11	22	37	49
Spojené státy	.	.	891	1 253	1 072	1 069	1 021
Švýcarsko	.	.	505	428	563	820	688
Turecko	.	.	16	15	14	12	15
Bulharsko	.	.	46	359	33	182	11
Rumunsko	.	.	13	15	23	37	44
Čína	.	.	6	3	22	14	22
Rusko	.	.	28	104	183	105	163
ostatní	.	.	1 120	1 027	798	1 001	687
nerozlišeno	.	.	5 957	7 753	4 247	5 269	6 168

Graf 164 Platby v rámci TBP z ČR; 1997-2005

■ mil. Kč — jako % celkových výdajů na VaV (GERD)

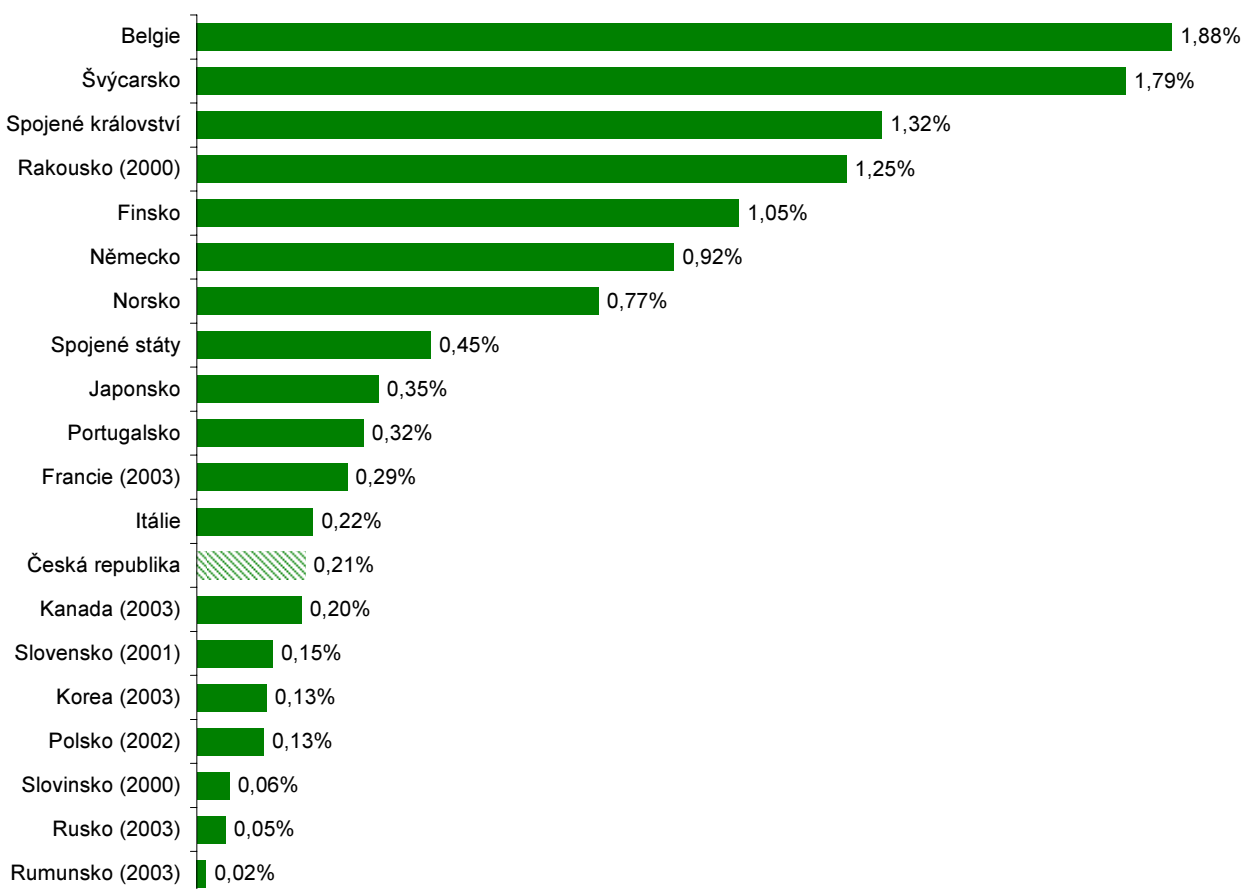
Zdroj: Česká národní banka a vlastní dopočty ČSÚ

Tab. 82 Příjmy v rámci technologické platební bilance (TBP); 1995, 2000-2004

mil. US\$, běžné ceny

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Belgie	3 760,3	5 572,1	5 701,1	4 970,1	5 862,1	6 731,1 p
Česká republika	.	249,3	291,9	305,9	190,3	224,6 p
Finsko	58,2	1 551,5	1 302,9	1 471,9	1 683,9	1 944,5 p
Francie	2 170,3	2 741,9	3 196,4	3 619,6	5 188,3	.
Itálie	3 050,7	2 806,6	2 683,6	2 977,5	3 108,5	3 861,5 p
Německo	10 632,6	13 583,0	14 576,2	16 493,3	22 825,3	25 333,9 p
Polsko	230,9	136,0	176,9	246,3	.	.
Portugalsko	139,0	294,8	258,7	346,1	401,0	538,9
Rakousko	1 906,8	2 429,7	.	.	.	.
Slovensko	9,4 t	23,5 t	30,4 t	.	.	.
Slovinsko	10,3	12,1	.	.	.	.
Spojené království	4 218,3	16 330,0	18 023,3	19 665,1	23 686,0	28 195,8 p
Japonsko	5 975,8	9 816,3	10 259,4	11 059,8	13 043,7	16 354,4 p
Kanada	1 283,1	2 614,0	2 092,6	1 428,6 p	1 721,6 p	.
Korea	.	..	619,1	638,1	816,4	.
Norsko	496,3	1 813,5	1 678,1	1 367,0	1 545,4	1 973,2 p
Švýcarsko	2 778,1	2 869,4	3 233,0	4 334,0	4 559,5	6 429,4 p
Spojené státy	30 289,0	43 233,0	40 696,0	44 489,0	48 137,0	52 643,0 p
Rumunsko	1,0 m	7,2 m	20,0 m	15,0 m	10,2 m,p	.
Rusko	.	204,0	242,2	211,1	236,4	.

Graf 165 Příjmy v rámci TBP (jako % HDP); 2004

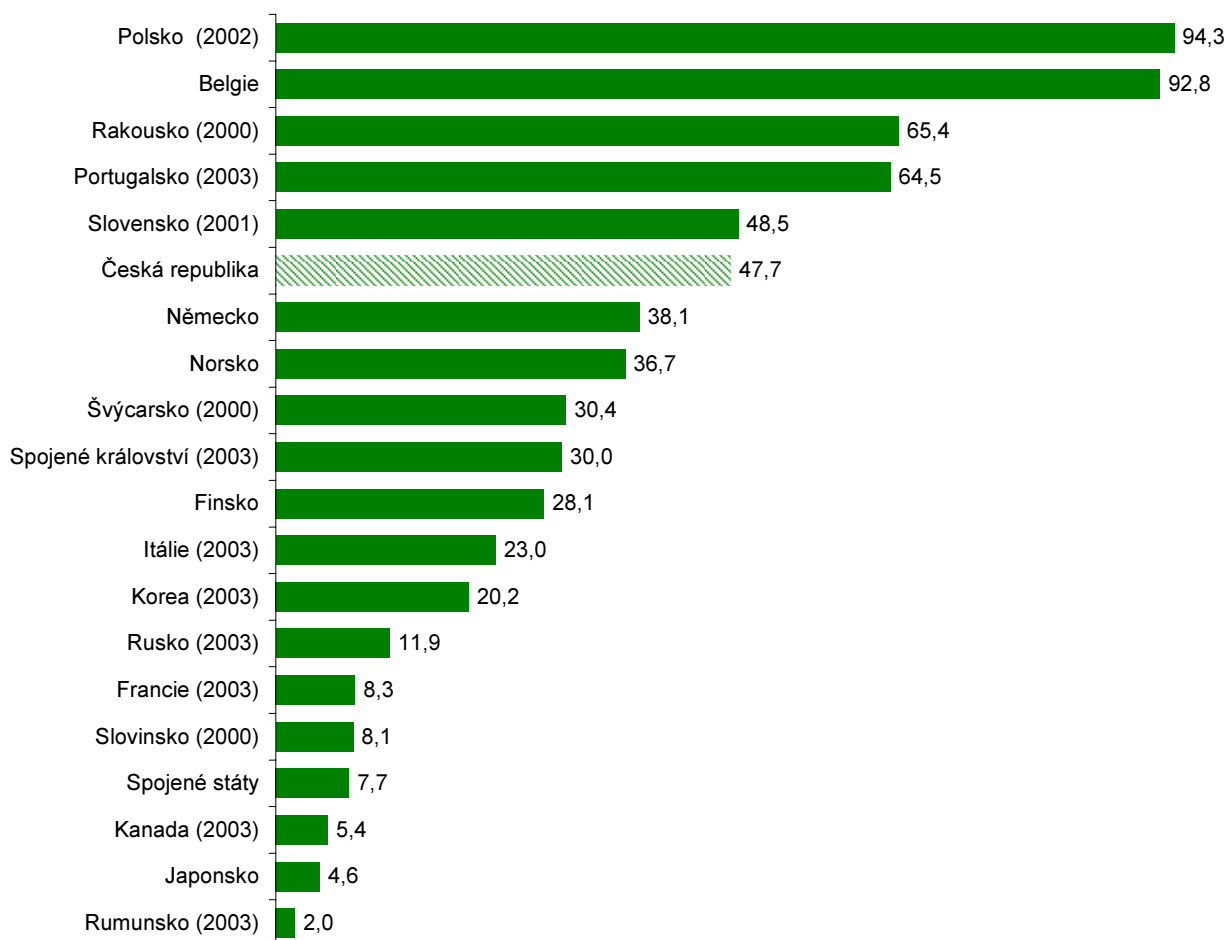
Zdroj: OECD, MSTI 2005/1 a vlastní dopočty ČSÚ

Tab. 83 Platby v rámci technologické platební bilance (TBP); 1995, 2000-2004

v mil. US\$, běžné ceny

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	
Belgie	3 084,3	4 204,0	4 625,5	4 495,8	5 046,1	6 294,0	p
Česká republika	.	438,0	504,6	558,0	556,1	651,5	p
Finsko	390,0	1 046,6	1 059,5	1 231,0	1 625,2	1 834,0	p
Francie	2 987,8	2 644,2	2 695,3	2 801,8	3 233,5	.	
Itálie	3 436,8	3 505,4	3 439,8	2 993,2	3 794,9	4 069,7	p
Německo	13 169,6	18 215,4	21 029,8	21 753,3	23 274,5	25 399,7	p
Polsko	234,4	813,4	794,8	1 044,6	.	.	
Portugalsko	537,4	677,2	555,3	678,7	742,2	881,6	
Rakousko	2 140,2	2 425,8	.	.	.	.	
Slovensko	26,7 t	64,5 t	64,9 t	.	.	.	
Slovinsko	11,1	22,3	.	.	.	.	
Spojené království	3 530,2	8 344,3	8 589,9	8 548,9	10 204,6	12 107,7	p
Japonsko	4 164,5	4 113,5	4 512,3	4 320,3	4 862,8	5 246,6	p
Kanada	1 007,7	1 278,0	1 049,2	883,2 p	881,5 p	.	
Korea	.	.	2 642,7	2 721,5	3 237,3	.	
Norsko	927,7	1 184,8	1 045,8	1 206,6	1 203,6	1 506,5	p
Švýcarsko	1 261,8	1 924,4	3 250,8	4 249,9	4 793,4	6 829,1	p
Spojené státy	6 919,0	16 468,0	16 538,0	19 335,0	19 390,0	23 901,0	p
Rumunsko	2,1 m	6,0 m	3,0 m	11,0 m	4,5 m,p	.	
Rusko	.	183,6	398,8	577,2	659,3	.	

Graf 166 Platby v rámci TBP (jako % celkových výdajů na VaV); 2004

Zdroj: OECD, MSTI 2005/1 a vlastní dopočty ČSÚ